

FATABUREN 1972

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1972

Redaktion: Christian Axel-Nilsson · Nils Erik Bæhrendtz ·

Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson

Layout: Torsten Stååf

Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB 1972

ISBN 91 7108 057 0

Omslagets färgplansch återger Julius Kronbergs porträtt av Artur Hazelius.
Det är i Nordiska museets ägo.

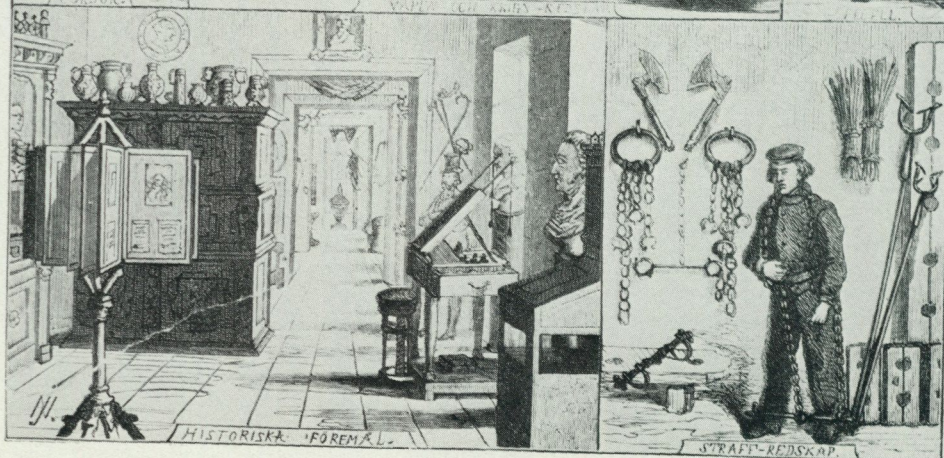
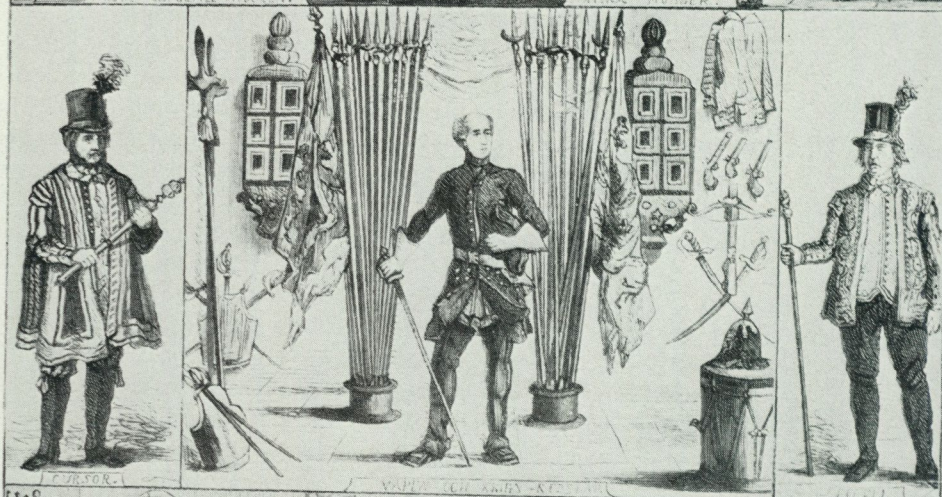
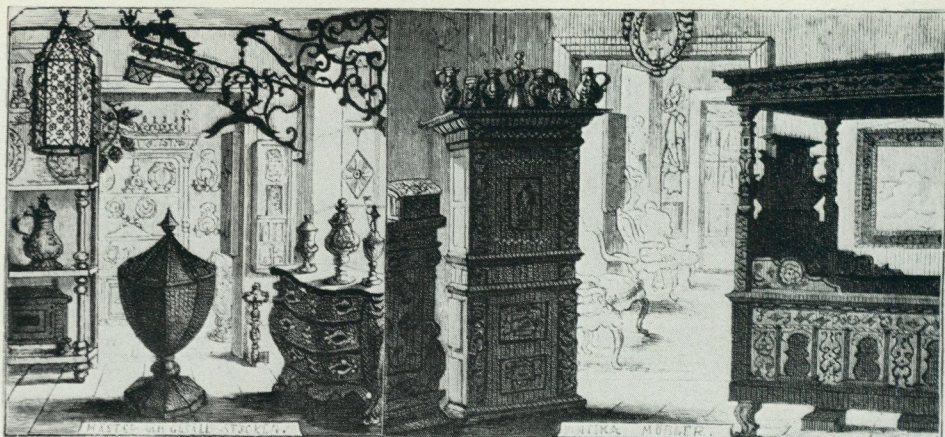
Strindberg, Nordiska museet och Vilhelm Carlheim-Gyllensköld

I ett brev till Albert Bonnier strax före den 10 maj 1880 hembjöd honom Strindberg »en samling af kulturhistoriska, etnografiska, geografiska och konstuppsatser, alla rörande Svenska Saker». Förteckningen över dessa upptar som nr 7 »Vandringar i Nordiska Museum». Men i samlingen, som utkom 1881 under titeln Kulturhistoriska studier, medtogs inte uppsatsen om museet. Någon uppsats med angiven titel har ej heller återfunnits. Dagens Nyheter den 27 juli 1877 innehåller emellertid under rubriken »Skandinavisk-etnografiska samlingen» en uppsats, som tidigare ej satts i samband med Strindberg, men som sannolikt är författad av honom. Uppsatsen är signerad X. och presenterar avdelningen vid Drottninggatan 79, som denna dag öppnades för allmänheten.

Låt oss följa författaren på hans vandring genom byggnaden och studera de, som han uttrycker sig, brokiga taylor ur livet, sådant det i friska slag pulserat genom våra förfäders ådror. Sant är väl, säges det, att mången genre ännu har sitt motstycke i fjärran skog och dal, men vad vi ser är dock något hors de combat du jour, försäkrar han. Vem kan vandra genom de skilda våningarna, heter det vidare, utan att gripas av en beundransvärd känsla för dem, som

fordom röjt våra tegar och fyllt salarna med glam och skämt. Vem måste ej erkänna att människoanden under alla tider hävdad sitt gudomliga ursprung, och att mycket av våra beprisade företräden endast består i skilda tidevarvs olika lynnen och böjelser? Vem kan gå här och säga att vi ej ha något att lära av våra förfäder? De brokiga tavlornas mängd förvirrar oss. En trappa upp ser vi våra förfäders liv sådant det tedde sig inom herreståndet och hantverksklassen. Främst möter oss Carl XII:s välbekanta bild. Hjälten står där så lugn i sin enkla dräkt, och ser vi länge på honom synes det nästan som hade Södermans mästarehand förmått ge liv åt det döda materialet. Gamla vapen omger hjälten, och mitt ibland dessa bevis på vår forna tapperhet står en grann bärstol från tjugarkonungens dagar. Quid Saul inter prophetas? Men — den förtjänar nog sin plats. Även på tredje Gustafs tid kunde man strida, fast man då var klädd i siden-skor och paradvärjor. Varje tid har sin sed.

Ni känner utan tvivel gamla kursor Bergholm, frågas oss. Författaren kan upplysa om att den hedersmannen lever ännu, ehuru ålder och gikt storligen anfäktat gubben. Säg honom att han blivit lomhörd, råder han och försäkrar att vi kan vara övertygade

om att han vid den stundande jubelfesten ej hyr ut åt oss någon enda av sina studentburar. Men, som sades, han lever ännu och andas och i studentminnen har han länge tillhört odödligheten. Tack vare doktor Hazelius och hr Söderman tillhör han nu även odödligheten såsom staty.

För många år sedan, fortsätter ciceronen med en utvikning, fanns en rektor magnifikus i Uppsala, som var känd för sin fåfänga. Rektor magnifikus har generallöjtnants rang. Nämnade rektor, vars aftonbön var att Gud måtte låta honom dö som magnifikus, på det han måtte få serafimerringning, var svag nog att vid sina besök i huvudstaden gå klädd i purpurmantel och företrädd av akademimens två kursorer med silverspirorna. Högvakten avskydde honom som pesten, emedan den ständigt måste gå i gevär för honom. Kursorerna avskydde honom, emedan de i sina granna kostymer utgjorde föremål för åtlöje för alla Stockholms gaminer och Uppsalas studenter. Kursor B. var med på den tiden, får vi veta, och här står han nu i museet sådan han hundratals gånger marscherat framför nämnda rektor eller stått på sin post framför katedern i Stora Gustavianum vid rektorsombytena. En f. d. student från 15 år tillbaka väntar sig, försäkras det, höra de välbekanta orden: — Kallas till examen; och se honom utsträcka handen efter den sedvanliga »krischan». Likt en Moltke, en Bismarck, en Thiers har gubben Bergholm gått till historien livslevande, alldeles som salig Elias förr till himla.

Ah, vilka förtjusande arbeten i siden!, utbrister nu vår vägvisare. De

finna rosenfärgade fingrar, som förfärdigat dem, multnar sedan länge i graven; men en skär doft av poesi, hovmannaluft och fransk esprit vilar ännu över dem. Huru många ömma blickar har ej under arbetet vilat på dessa snövita plånböcker, smidiga som ett hovmannahjärta, mjuka som en 15-årig borgfrökens kind, lätta, luftiga, eleganta som hela det förfinnade livet under den fransyska perioden. Vilka minnen gömmas ej där. Från den femtonåriga möns innan hon gick ut i världen:

L'amour filiale
au plus bon des pères.

till älskarinnans:

L'on donne ce que l'on peut
Mais pas ce que l'on veut.

Vad är detta, frågar vår ciceron och svarar. Smutsiga skomakareresetter. Fi donc! Ah, de är dyrbara pärlor nog. Evas döttrar, de är frägnement av pärlor. Hör på bara, uppmannas vi.

Det fans en tid, då man ej satte mycket värde på gamla mianen. Man gjorde sig af med skräpet. På Eka adliga gods utkastades sålunda en gång en hel bundt pergamenter ur det dyrbara arkivet. Man hade skomakare i gården, och denne fann pergamenten ypperliga att göra »skoresetter» af. De höggrefliga breffven och dokumenterna fingo göra en beaktenskap med saxen och becktråden, som de aldrig kunnat drömma om. Några passades till frökens fina fot, andra till arbetskarlens tjocka, näfverbottnade becksömsskor.

De hänga nu i kippa i samlingen.
Voilà le beau reste.

Gamla hederliga dyrbara säng i ek!
Gedigen, försäk oss, som det gråstensmålade slottet inom vilket den

trötte konungen över tre riken stundom sökt vilan. »Dina rika ornamenter tala om en konstfärdighet i snideri som till och med en fröken G. skulle afundats. Dina snirklar och pålagor hafva bevittnat slutet af en historisk lefnad.» Vi får veta att Johan II (Kristian Tyranns fader) avled i denna säng i Aalborg på Jutland. Men även yngre historiska minnen möter oss, och vi upplyses om att major Myhrberg var en i många fall mystisk personlighet, tack vare den blygsamhet, som hindrade honom att omtala sina bedrifter. »Men hvar och en vet att han var en tapper man. En man som gjort sitt land stor heder.» Vår uppmärksamhet fästes på hans paschamössa, hans cigarrfodral och hans visitkort — på näver.

Fortunati pung är det icke, men fylld är den bestämt tyngre, får vi så höra. Vi uppmanas tänka oss en kolossal lädersäck på 2 ½ aln i två avdelningar. Av den lilla nätta börsen skulle vi enligt vår ciceron kunna göra en ordinär fotsäck. I dylika tingestar, framhåller han, förde man sina kopparslantar under den gamla, goda tiden.

För öfrigt brokiga men stumma vitnen om förgångna tider:

Mästerstycken, inlemnade till Snörmakarembetet i Stockholm från 1700- och början af 1800-talet, sådana att vår tid ej gör dem efter; gamla möbler, deribland en kunglig i guld och gobelin, inköpt för många år sedan för 60 kronor och för hvilken nu upprepade gånger bjudits 5,000 kr, en rik autografsamling, mästarlådor, målade fönster, broderier — — allt. Är ni vetenskapsman eller artist, kan ni studera, är ni poet — — välan dröm!

Att våningen två trappor upp innehåller samlingar från Svealand, får man också veta.

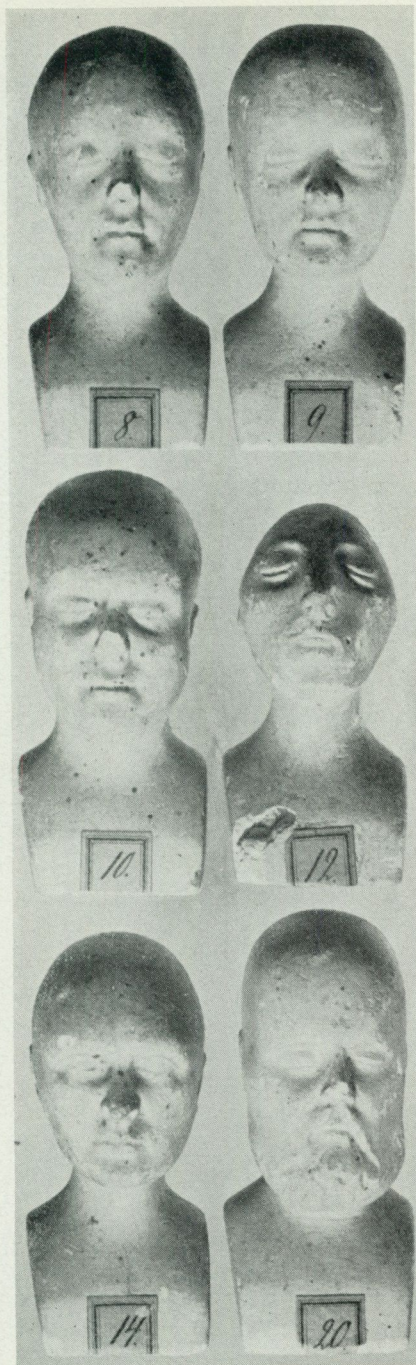
Synnerligast äro de från Dalarne rikligt representerade. Äfven här skall ni stundom finna ett utbildadt konstsinne, som måste väcka er förvåning. Se t. ex. dessa hängstänger från Mora. Drakslingan talar om deras åldriga ursprung och om den nationella konst, som en gång blomstrade i vårt land.

Genrestycken finnas här af tilltalande art.

Se der »Lillans sista bädd» efter Amalia Lindegren, der prestkragsoraklet rådfrågande Österåkers flickor och — här en hemsk bild från Långholmen, här slagskugga, der ljus dager.

Och så avrundas artikeln med några ord om väggjungfrurnas besvärliga släkte och hur man i Norge och på några ställen i Sverige i bondgårdarna brukar lura dem. »Det är qvickt men — otrefligt», slutar författaren sin framställning.

Nordiska museets närmare förbindelser med Strindberg inleddes i oktober 1880, då den dåvarande e. o. amanuensen i Kungl. Biblioteket i omgångar lämnade föremål till museet. Den 5 oktober överlämnades en gåva av glas, flaskor, bägare m. m. En färgglåda som tillhört hertig Fredrik Adolf samt en solfjäder och en ljusform erhöill museet som byte mot föremål ur samlingarna. Den 14 oktober skänkte Strindberg en jacka tillhörande en barnhusbarnsuniform och efter ytterligare två dagar en krona och en krans samt ett begravningskors av socker och krita. I november följde 21 miniatyrbyster ur en frenologisk samling tillsammans med en tarock-lek och en finsk kortlek,

2. Miniaturbyster ur
den frenologiska
samling, som
Strindberg skänkte
till Nordiska
museet.

och i december Aurora-ordens arkiv
med reportage, matrikel och tal.

Det livliga intresse för Nordiska
museets insamlingsarbete, som den
snabba takten av gåvorna vittnar om,
bekräftas av Strindbergs brev till
Artur Hazelius. Den 14 november
1880 uttrycker Strindberg en förhopp-
ning att hans gåva av kronan och
kransen kommit museet tillhanda och
presenterar samtidigt tarock-leken.
»Hallstämplad 1813. Troligen förfär-
digad i München af Göbel. (Taroc
fans redan på 1400-talet i Italien.
Närmare framdeles.)» Möjligheter till
olika nyförvärv anvisas: en stol från
1600-talets mitt i Kammararkivet, en
stol från 1600-talets början i Råd-
stuararkivet, gamla tapeter, gyllenläder
och gobelänger hos en Tham på
Engelsberg, ytterligare gyllenläder på
en vind i Solna prästgård, en ned-
tagen kanonviska i en kryddbod vid
Stortorget, möbelritningar från de
första årtiondena av 1800-talet, Au-
rora-ordens ovannämnda handlingar,
en tunnboten med latinsk inskrip-
tion kvarsittande i Cederlunds källare,
smide och målningar på Tyska Kyrko-
gården, en stentavla med helgonbild
ovanför porten »till huset i venstra
hörnet af Tyska Skolgränd och Skär-
gårdsgatan från Kyrkan räknadt».

I juni rapporterade den entusias-
tiske medarbetaren att en ovärderlig
samling kakel låg på Strandvägen in-
vid Djurgårdsbron. Han råder Haze-
lius låta en pålitlig människa hämta
dem samma dag. »Spill icke tiden»,
uppmanar han, »ty de äro snart bor-
ta.» Han publicerar 1881 en uppsats
om Skomakareämbetets i Västerås lå-
da i tredje häftet av Minnen från Nor-
diska museet och gör efterforskningar

3. Valfiskkäkarna
på Hornsgatan. Ej-
ter teckning av
A. T. Gellerstedt
1867.

rörande de valfiskkäkar från en port vid Hornsgatan, vilka vid husets rivning 1882 överlämnades som gåva till museet, och om vilka han skriver att han hört något i sin barndom men alldeles glömt det.

Bland övriga transaktioner må nämnas inköpet av ett 50-tal glas, bägare och pokaler, som museet gjorde av Strindberg i februari 1881, och förvärvet av graduale, missale, manuale och breviarium jämte en samling böcker, vilket huvudliggaren uppger den 3 april 1883 som ett inköp från honom.

Gamla Stockholm, för vilket arbete Strindberg och Claës Lundin haft stor nytta av Nordiska museets samlingar, var slutfört 1882. »Högst nödvändigt om vidare benägenhet skall påräknas», hade Strindberg 1880 skrivit till

förläggaren av Gamla Stockholm i samband med en fråga, om Hazelius, såsom en ringa gärd av tacksamhet, mottagit arbetet i fråga. Men när Hazelius 1883 bad Strindberg skriva en artikel om museet i pressen avböjde han: »För mig äro, tyvärr, numera alla tidningsspalter slutna och jag sitter i författargriller, men min vän Pehr Staaff är djupt inne i tidningsverlden och är dig och ditt verk tillgifven samt redo när du kallar honom. Förlåt mig, men jag vill icke att du skall försumma fatalierna genom att förgäfvres räkna på mitt, numera gagnlösa biträde. Jag är som en bruten rö, kastad på sopbacken.» Från Grez skrev han till Albert Bonnier den 26 september samma år, att han där inte alls var bitter på Sverige eller svenskar. Tvärtom framträdde våra företräden mycket starkt, »ehuru icke der de gamle se dem nemligen i Carl XII och Hazelii Museum». Följande år avböjde han en inbjudan från Artur Hazelius under förevändning att tiden gjordes honom tung »af besök, kallelser, bjudningar, brefskrifning, telegram, interviewer, disputationer, kondoleanser och demonstrationer».

Efter att i början av mars 1891 till Nordiska museet ha sålt sina kulturhistoriska anteckningar om konst, mat och dryck, musik, seder, etnografi m. m. och fått vänta på likviden anhöll Strindberg om paketet i retur men kunde den 26 april tacka för pengarna. I tacket talade han om sitt intresse för Hazelius' museum och sade sig som ett synligt bevis för detta intresse bl. a. ha medsänt originalfotografier utförda av honom själv av träbyggnader från Haslidalen röjande

Sten Lundwall:
Strindberg,
Nordiska museet
och Vilhelm Carl-
heim-Gyllensköld

norskt tycke. Efter 1891 finns i Hazelius-arkivet endast två kortfattade biljetter från Strindberg, den ena från 1898, där han tackar för en gåva av »de sända skrifterna, hvilka väckte många underbara minnen», och den sista från 1899, även denna ett tack för visad uppmärksamhet från Hazelius' sida.

Strindbergs engagemang i Artur Hazelius' museum upphörde emellertid inte med brevskrivningen. Välbekant är den centrala plats Skansen intar i skådespelet Midsommar från 1900. Sjätte tablån utspelas i »trakten kring dammarna i sammandrag»: Renberget med lappkåtor, lappar och renar; runstenar, Offerholmen med svanor i dammen, Håsjöstapeln, Fatburen; i fonden på kullen Gustav Vasas byst klädd med rosor och nedanför en stor majstång, Luise kommer in med repliken: »Ser du, hit gå vi ungdom, när vi vilja skåda vårt stora sköna land i sammandrag och känna oss hemma!» Om Hazelius

yttrar en av sotargossarna i pjäsen, att nog är han liten, men han har byggt det största huset i Stockholm. I handskriften till Midsommar apostroferas, som Fredrik Böök framhållit, Hazelius ännu utförligare. Här ropas han i avslutningen in på scenen under applåder.

DOKTORN talar grammatikaliskt.

— Mina vänner! Dagen till ära skall jag be få bjuda på ett litet trolleri, jag också! Må jag det?

ALLA: Ja, ja, så gärna!

DOKTORN: Varen så goda och dragen eder tillbaka mina vänner!

ALLA draga sig åt sidorna.

DOKTORN ropar uppåt taket. Är Malmberg klar?

EN RÖST: Klart!

DOKTORN: Låt gå då!

Och så sker changemang till en historisk tablå om Gullhjälarna i Ålleberg, och när spelet är färdigt applåderas doktorn igen och bugar sig, varefter ridån faller.

Böök har påpekat att det var denna

4. »På Skansen»,
sjätte tablån ur
»Midsommar».
Scenbild från
Svenska teaterns
framförande 1901.

hyllningsakt som doktor Borg i Götiska Rummen var generad för. »Jag rodnar om öronsniubbarna, när jag tänker på mitt tal vid Skansens invigning! Minns ni det, så tala inte om 'et.« När Strindberg i Götiska Rummen 1904 anföll Skansen, var det som en symbol för de nationella stämningar han vid denna tid avskydde och sammanfattade i begreppen Lützen och Narva, Gustav III och Svenska akademien, luskåkar och klockstaplar, lokträn och snibbaskålar.

»Dran hop de rostiga harnesk och värjor/ Och skicka dem sen till sista beskådan/ I Nordiskt Museum!«, hade Strindberg uppmanat i Dikter. Men det är också selpinnar, lokträn, supaskålar och bondekläder han i Svarta Fanor ser gömmas i Nordiska museet under torn och spiror jämte general Hazelius' chiffonier och tobakspipor, Onkel Adams glasögon, Fredrika Bremers snusdosa och Kristina Nilssons fiol, dock inte Nationalmuseum, vetenskapsakademien och riksbiblioteket, »där vår ära ligger«.

Till Albert Bonnier hade Strindberg i mitten av 80-talet (10/11 1885) skrivit om sin idé att i ett slag resa genom Sveriges alla landskap på en täckt kärra och sedan skriva om

Sverges Bonde/eller
Sverige.

Arbetet skulle vara ovetenskapligt och skrivas flott. Endast de karaktéristiska dragen ur varje provins' liv skulle upptagas. Såsom exempelvis:

Skåne: Akerbonden
Wermland: Jernbruksmannen.
Bohuslän: Fiskaren (Sillen kommer)
O. S. V.

Det nya och af bestående värde vore att teckna af:

Bondetypen i hvar provins
Boningshuset Nöt. hästtyp Hundtyp
o. s. v.
Landskapet
Redskapen
O. S. V.

Dermed vore Hazelii hufvudlösa arbete gjordt en gång för alla och saken klar.

I Nordiska museets byggnad skulle emellertid något av detta projekt bli bevarat i ett för Hazelius' gärning förhållande syfte. När Carl Eldh 1905—07 utförde den skulpturala utsmyckningen till museets huvudportal, lyckades han få Strindberg att författa sentenserna till de sex reliefer som läses på portalens kolonnpostament: »Sagor jag täljer att arf sitt de unga minnas må« (spinnarskan), »Sent mogna vildmarkens skördar« (skogsarbetaren), »List mot list, lif för lif, oviss vinning« (fiskaren), »Dådkraft och dygd i arf du gifve barn dina« (modern), »Bonden bröt för odling bygd« (bonden), »Ur berget mana krafter som odling främja« (bergsmannen).

Det är Strindbergs ord, som bringar besökaren i Nordiska museet den första hälsningen.

År 1912, natten mellan den 13 och 14 april, alltså en månad före sin död, berörde Strindberg i ett brev till fysikern, professor Vilhelm Carlheim-Gyllensköld med några ord stenarna på Skansens offerholme. »De kallas i Lappland Seitar och dyrkas; men afbildas aldrig af våra dumma Lapplandsskildrare.« Den 15 april vädjade han åter till Carlheim-Gyllensköld. »Jag längtar efter mina seitar (fotos).

Sten Lundwall:
Strindberg,
Nordiska museet
och Vilhelm Carl-
heim-Gyllensköld

5. »Jan Ersson i
Lundby», akvarell i
Vilhelm Carlheim-
Gyllenskölds sam-
ling. Nordiska
museet.

Var snäll och hjälp en sjuk, som åter-
funnit ett intresse vid lifvet. Låt foto-
grafera stenarne på Skansens offer-
holme; men icke såsom vykort, utan
ss geologiska preparat!» Strindberg
ber honom sända dit en fotograf, »som
jag betalar». Mottagaren av breven
rörande dessa föremål i Hazelii fri-
luftsmuseum var en framstående kän-
nare av bl. a. norrskenets spektrum
och det jordmagnetiska fältet, men i
yngre dagar också en intresserad och
verksam etnolog. Vilhelm Carlheim-
Gyllensköld var född 1859. Hans et-
nologiska intresse gick tillbaka till
studentåren. Huvudsakligen 1878 och

1879 hade han varit ivrigt sysselsatt
med att uppteckna sagor, sägner och
rim (till en del utgivna i Svenska
Landsmål III och VII), företrädesvis
under vandringar i Norra Vedbo
härad i Småland med Viredaholm
och Stora Hultrum som fädernegår-
dar i bakgrunden. Han uppträder ti-
digt som en energisk insamlare av
föremål för Nordiska museets räk-
ning. I bilagorna till museets huvud-
liggare för 1888 är närmare 100-talet
sådana föremål förtecknade. Nerifrån
sin småländska hembygd skrev Carl-
heim-Gyllensköld 1889 till Artur Ha-
zelius om vad han hade möjlighet att
köpa till museet men också om sina
studier av möblernas anordning i stu-
gorna. Han tänker sig, skriver han,
att hans anteckningar härom »kunde
tjena till någon ledning vid anordnan-
det af en interiör nu eller framdeles».
Han föreslår också Hazelius en sådan
interiör, »en piga som står och väntar
på att en 'pojke' lagar hennes räfsa,
innan hon går ut på ängsslåttarn»,
som en lämplig scen i stugan. Carl-
heim-Gyllensköld saknade inte ta-
langer som tecknare. I Nordiska mu-
seets arkiv förvaras ett 70-tal teck-
ningar och akvareller av hans hand,
inte sällan fängslande i sin klarögda
naivism.

En av beröringspunkterna mellan
Strindberg och Vilhelm Carlheim-
Gyllensköld måste redan Nordiska
museet ha erbjudit.

Ännu 1888 var emellertid Carl-
heim-Gyllensköld för Strindberg en
person, som kanske var en blivande
författare, men om vilken han inte
visste vare sig utseende eller ålder.
Vad han visste, eller sade sig veta,
var endast att Carlheim-Gyllenskölds

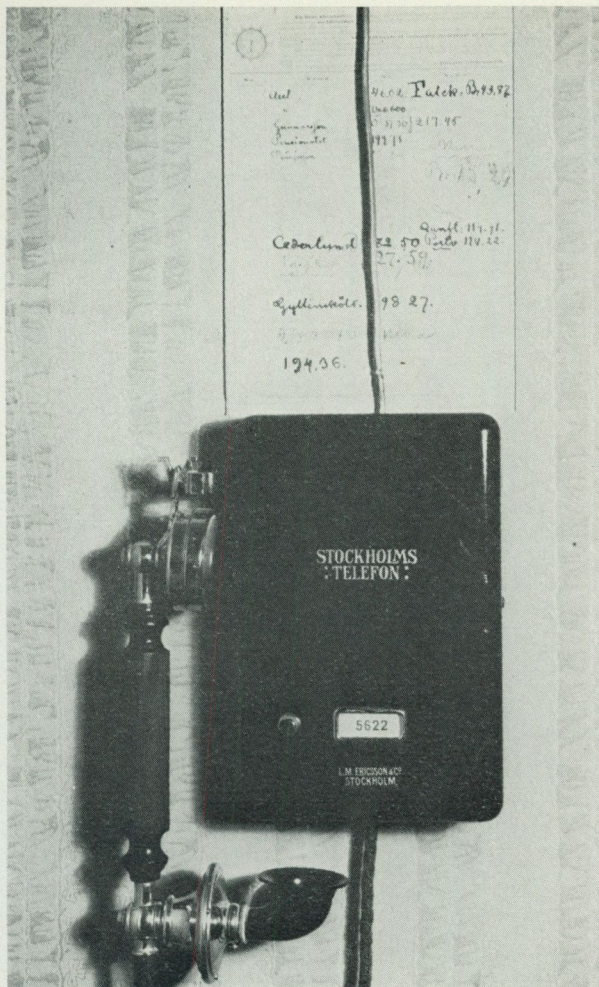

6. Vilhelm Carlheim-Gyllensköld.
Efter fotografi.

författarskap gick i den stora naturalistiska stilen och lämnade den banala realismen långt bakom sig. Det var nämligen inom skönlitteraturen, med ett drama, som naturforskaren i slutet av 20-årsåldern presenterat sig. Strindberg kunde glädja honom med att han funnit mycket ursprungligt, tilltagset och levande i skådespelet och att det just var sådant som spelades i Paris på Théâtre Libre. Han prisade som ståtlig en scen, »när han rifver upp klädningen, så full af natur, af gripande verkan på ett af kristendom oförderfvat sinne får ni aldrig spelad i Stockholm, men i Paris blir den applåderad af eliten, ty det fordras elit för att förstå en viss slags råhet.» I ett senare brev samma år

rådfrågas C.-G. som naturvetenskapsman. »Jag brukar nämligen», skriver Strindberg, »i landtlig enslighet leka med litet vetenskaperi och sitter ibland och pröfvar vår nu regerande vetenskaps grunder». Sommaren 1892 tackar Strindberg för en samling visor med tonsättning (ett resultat av de ovannämnda uppteckningarna) och inviterar till Dalarö, »helst innan Midsommar, ty sedan skall jag visst gå i fängelse». Våren 1897 erhåller C.-G. uppgifter för ett horoskop över Strindberg, som tillfogar några reflektioner över människans och sitt eget öde. »Att mitt öde ställt sig så pinsamt för mig ligger nog i begångna brott i en förtid och jag är så lifligt öfvertygad att vi befinna oss i Inferno helst jag i Swedenborgs beskrifningar på helvetet, återfann jordelivvet i detalj skildrat.» Den 29 augusti 1899 kunde Strindberg omtala att han var stockholmare, boende »Narvavägen 5^{III} t. venster; ingenting på dörren, ingen telefon». Så följer aftnarna i Beethovens tecken. Till »Beethoven-gubbarna», Axel Strindberg, Nils Andersson, Tor Aulin, Richard Bergh, Karl Nordström, hörde också Carlheim-Gyllensköld. I januari 1901 hälsar honom Strindberg välkommen upp ur feberns mörka riken, till Beethoven och Cederlunds druvosaft. Själv led då värden fortfarande av feber, men en feber av annat slag, nämligen Maeterlinck-feber, erhållen av prinsessan Maleine. Febern brände, skriver han, fortfarande en del sopor i kroppen alldeles som om något nytt ville hålla intåg.

Fastlagen har börjat, riset sitter bakom spegeln och allt är redo att pinas! Pinas! tyckes vara livvets slutändamål!

7. Strindbergs telefon med tillhörande namnlista. Bland de få namnen återfinnes Carlheim-Gyllenskölds. — Nordiska museet.

Ännu i december 1911 gavs taffel hos Strindberg, denna kväll med hare och surkål, men, får man anta, inte så mördande som tafflarna brukade vara. Supandets och superandets tid i Babels torn var förbi. Den 9 mars samma år hade Strindberg anförtrött Carlheim-Gyllensköld att han inte tålde stark mat och vin. Den 8 februari 1912 kallades Beethoven-gubbarna samman för sista gången.

I Nordiska museet förvaras en liten samling anteckningar, nedskrivna på folioblad, där Carlheim-Gyllensköld sökt fästa yttranden han hört av Strindberg. Där finns en bit brutal naturalism som återger förförelser på en soffa. Men där avslöjas också andra slag av frestelser. Om sådana hade Strindberg berättat för systersonen Henry von Philp.

— Har inte morbror haft några frestelser, sa Philp till mig.

— Jo, det har jag haft:

Först

När Fadren gått i Paris, då var det en stor succès & Mittag-Leffler — matematikern — kom till mig i det ruskiga hotellet, och sade:

Hr Strindberg, skulle Ni eventuellt, efter Viktor Rydberg vilja öfverta professuren vid Stockholms Högskola.

— Nej, att stå och berömma alla de andra till döddagar. Jag vill skriva sjelf hellre, sa jag.

Och han vinkade med Svenska Akademien också. — Hr Strindberg, Ni vet inte hvilken stor succès. Alla tidningar.

— — —

Men då sa jag:

— Fallström först! Det sa jag åt Mittag-Leffler.

Jag fick ingenting. 5 el. 10 kronor, jag visste ingenting om allt det der, jag ville bara göra guld då . . .

Så kom F. U. (Wrangel) . . .

och sa:

Jag tycker du är fransman, du har bott här, du talar franska, tycker du inte lite här (gest åt venstra knapphålet, för hederslegionen) skulle passa?

— Nej tack, sa jag, jag har inte en sådan bonjour att jag kan gå med det der, sen skall man vara fin och klädd . . .

Sen var det äfven skurkar som fick hederslegionen, . . .

Så att nog har jag haft frestelser. Det der talade jag om för unga Philp.

Men det kunde han inte förstå, att en människa kunde vara okänslig för sånt der.

Men ett lyckosken faller över Dornach:

Och härligt. Murar så här tjocka och fönster så här små, så man kunde odla blommor i dem, som i ett kloster:

Der stod mandelträden och persikorna i trädgården på jorden, och man strödde melonkärnor på jorden, bara strödde ut dem... och vi målade stugan full till barnets ankomst, och jag målade taflor... Gyllensköld — taflor! !

Den 2 maj 1912 har Carlheim-Gyllensköld daterat en uppteckning om Strindbergs hälsotillstånd:

Hvad du ser frisk ut, sade jag, då jag var der i fredags.

— Det går utför med mig, svarade Sg, ser du inte så mager jag är.

Då såg jag efter, och faktiskt var både halsen och armleden grön, och m[y]cket skinntorr som på ett lik. Det var hemskt.

Dagen innan hade Carlheim-Gyllensköld tillskrivit Strindbergs dotter Greta von Philp och yppat sin fruktan att förlora den bästa människa han känt, att vara alldeles maktlös, att inte kunna ge tillbaka något av allt det han skänkt. Han säger sig vakna fyra och sex om mornarna av oro och tänka: »Kan intet underverk ske, så han stiger upp alldeles frisk!» Men han yppar också sin glädje över vad Greta von Philp meddelat om hennes faders vänskap: »Min far sa: Nils Andersson och Gyllensköld, det är de enda vänner Ni skall ärfva efter mig...»

Inte fullt en vecka efter Strindbergs död erhöll Carlheim-Gyllensköld från Hjalmar Öhrvall en uppmaning att ta hand om redaktionen av en ny Strindbergsupplaga, detta

sedan ämnet samma dag (den 20 maj) ventilerats dem emellan per telefon. »Du är nog den», skriver Öhrvall, »som har de allra bästa förutsättningsarna för saken, och du har ju redan ett ofantligt arbete undanjordt, som direkt komme till pass.» Denna uppmaning förklingade ej ohörd. Om det är riktigt som Henry von Philp uppger, att hans hustru godkänt Carlheim-Gyllensköld som arvingarnas ombud, skulle detta ha skett före den 16 juni 1912. Denna dag omkom nämligen Greta von Philp vid Malmsslättsolyckan. Redan hösten 1912 förhandlade Carlheim-Gyllensköld med Nordiska museet om ett Strindbergsrum, vari skulle inrymmas diktarens bibliotek. »Det svar vi erhöilo», skriver von Philp våren 1915 till Gustaf Upmark, »var att plats saknades för tillfället. Att Nord. Muséet ej gifvit några utsikter för framtiden framgår af mina kusiners i Finland åtgärd att hösten 1912 donera biblioteket till Helsingfors akademi, som blef förtjust öfver gåfvan och tvärt svarade ja. Man må ej undra att mina kusiner förlorade tålamodet den gången; en refusering kan upptas på många sätt.» Ett till Nordiska museet aldrig avlämnat gåvobrev från samma år och årstid skulle enligt von Philp ha varit undertecknat av Carlheim-Gyllensköld, Richard Bergh och Karl Nordström.

Den 19 mars 1913 anmäldes i nämnden sterbhusdelägarnas i Finland förfrågan, om museet ville mottaga Strindbergs boksamling och handskrifter m. m. Gåvobrevet är daterat maj och oktober 1914. Det innehöll ett viktigt förbehåll, nämligen att samlingen, innan publiceringen av

sterbhusdelägarna bestämts som avslutad, inte fick upplåtas för begagnande i litterärt eller vetenskapligt syfte av några andra än av dem befullmäktigt ombud. Som ett sådant framträder nu, inte oväntat, professor Vilhelm Carlheim-Gyllensköld.

Förhållandet mellan Carlheim-Gyllensköld och en av arvingarna, nämligen Henry von Philp, synes redan på detta stadium inte ha varit vad man brukar kalla det allra bästa. I ett brevkoncept 27/2 1913 värijer sig C.-G. mot beskyllningar för förmyndarskap, i samband med att han varnar von Philp att för mycket inlåta sig med Bonnier. »Tag icke illa upp att jag yttrar min tanke, och kalla det icke för 'förmyndarskap' som du gjorde en gång... det är bara vänskap och rättskänsla. Vi kristna måste sammansluta oss!»

Men så skedde inte. I mitten av december 1913 upplyste von Philp Aftonbladets läsare om att professor Carlheim-Gyllensköld mycket mot hans vilja tilltvingat sig rätten att ordna Strindbergs papper. Men på grund av hänsyn till sin sedermera avlidna hustru, August Strindbergs dotter, som givit sitt bifall härtill, hade han inte velat göra något för att hindra saken. Han hade dock uttalat sitt skarpa ogillande av att arbetet gått alldeles för långsamt och att manuskripten trots upprepade påstötningar icke utlämnats. Vidare hade han uttryckt ett tvivel, huruvida professor Gyllensköld vore rätta mannen att ensam ordna Strindbergs litterära kvarlåtenskap och uttalat som sin åsikt att arbetet borde ha anförtratts en litterärt bildad man, t. ex. John Landquist.

von Philp hade också en annan åsikt än Carlheim-Gyllensköld om planen för utgivningen. Han önskade att de färdiga manuskripten snarast möjligt borde utgivas, vart och ett för sig, medan de mindre manuskripten, brev, språkvetenskapliga och historiska essayer m. m. skulle publiceras i de samlade skrifterna. Carlheim-Gyllensköld ansåg däremot att Strindbergs otryckta arbeten inte borde utgivas förr än allt som kunde överkommas blivit samlat och ordnat.

Juldagen 1913, sedan »julfriden påbjudits», lämnade Carlheim-Gyllensköld brevledes en redogörelse till von Philp för sin metod vid arbetet med manuskripten. Det var »sammanlikningen» av de små fragmenten, som vållade det mesta arbetet. Men han trodde, skrev han, att detta arbete kunde göras så att de flesta inte skulle märka en annans hand. »Detta fordrar dock smak och någon kunskap om Strindbergs tankar, som jag ju under många år haft tillfälle att höra.» Att bedja någon annan fortsätta och avsluta arbetet, som för övrigt var färdigt i hans huvud, trodde han inte vore till sakens fromma. Om pappren bleve omrörda av mindre var samma händer kunde detta påverka möjligheten att bestämma tidpunkten för deras tillkomst. Nu kunde man ofta av bredvid liggande tidskriftshäften, urklipp, brev eller dylikt draga viktiga slutsatser härom. Han säger sig frukta att von Philp anser som en jämförelsevis oväsentlig sak, om alla de små bladen ordnas så väl, »men du har icke läst dem så noga som jag, och vet därför icke hvilket storartadt bidrag till det samlade dessa komma att utgöra». Han ber

att tålmod och förtroende måtte vi-
sas honom av von Philp, »samma för-
troende till mig som många andra
ha».

I slutet av oktober 1914 började
Nordiska museet att i samråd med
Carlheim-Gyllensköld iordningställa
det rum i museet, som från början
var ämnat att hysa samlingarna, näm-
ligen en lokal belägen i bottenvå-
ningens sydöstra del. Någon egentlig
brådska gjordes inte, då styresman-
nen erfarit att mycket arbete ännu
återstod med boksamlingens katalogi-
sering, innan denna kunde packas in.
Gustaf Upmark framhöll för von
Philp den minutiösa noggrannhet och
det pietetsfulla intresse, varmed
Carlheim-Gyllensköld utfört sitt ar-
bete. »Alla som hafva något intresse
för Strindberg och hans gärning hafva
all anledning att vara mycket tack-
samma mot professor Carlheim-Gyl-
lensköld för det arbete han här ned-
lagt. Nyttan af detta arbete skall helt
säkert visa sig vara af bestående vär-
de och betydelse.» Men von Philp
lyssnade skeptiskt och sade sig över-
låta åt litteraturspecialisterna att be-
döma den saken.

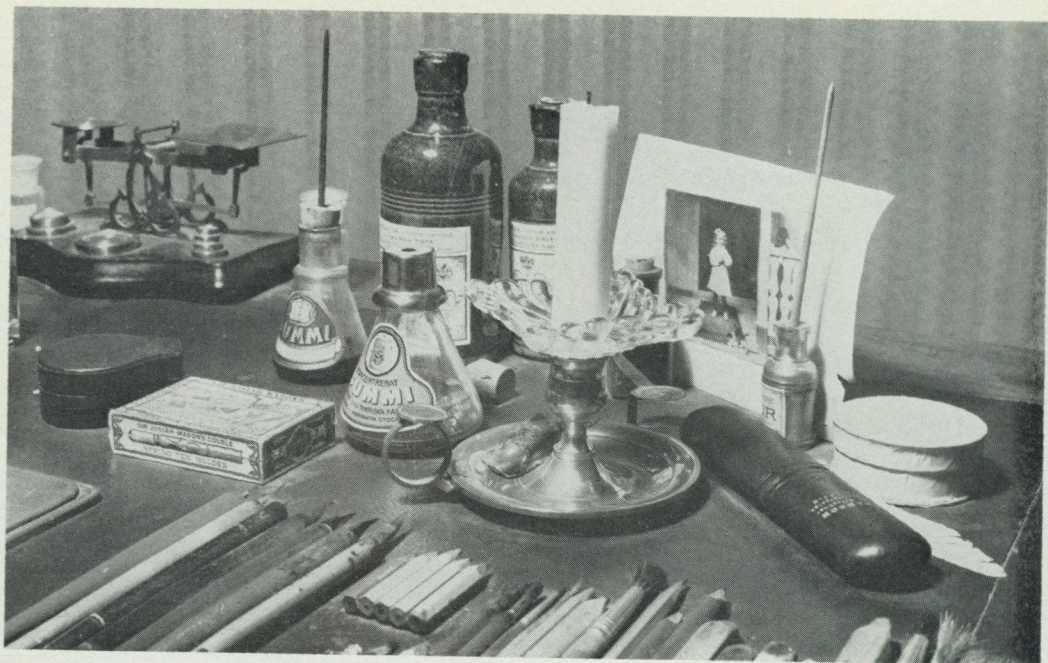
Överflyttningen av samlingarna
skedde i slutet av mars och början
av april 1915. Strindbergs kvarlåten-
skap stod alltså kvar i våningen näs-
tan tre år efter diktarens död. von
Philp överlämnade genom gåvobrev
den 5 maj 1915 Strindbergs skrivbord
med utensilier etc., som det befanns
vid hans död, jämte några urnor. Men
han behöll tills vidare vissa möbler
såsom soffan, chiffoniern m. m., som
han flyttat till sin egen bostad, då
hans krav på ett särskilt rum för mo-
bilierna i arbetsrummet ej hörsam-

mats av museet på det sätt donatorn
önskat.

Efter en uttalad förhoppning av
Gustaf Upmark den 23 maj »att Ni,
Hr. Doktor, nu måtte frångå Edert
beslut att själf behålla dessa saker»
översände von Philp ett nytt gåvo-
brev, daterat 31/5 1915 och gällande
»de möbler och föremål som funnos
i August Strindbergs skrifrum vid
hans död; dock under det förbehållet
att inom närmaste framtiden ett rum
motsvarande skrifrummets dimensio-
ner upplåtes inom muséet för detta
ändamål». Detta skedde också, men
inte förrän 1937.

I donatorns brev till styresmannen
rörande de behållna möblerna är
blicken riktad mot rummet, som mu-
seet ställt till förfogande. »Hvad skall
den oinvidge tänka när de få se det
lilla kyffet som skall föreställa
Strindbergs arbetsrum?», skriver han.
»Antagligen komma många att be-
klaga den arme Strindberg, som var
så trångbodd. Och att han hade en
källarglugg som fönster försedd med
järngaller bidrar knappast att höja
stämningen hos Strindbergsbeundrar-
ne. När man dessutom vet att inga
andra få besöka muséet annat än ge-
nom Prof. Gyllenskölds förmedling
bli nog besökarne fåtaliga.» von
Philp anser att det under dessa för-
hållanden varit bättre att donera bib-
lioteket till ett verkligt bibliotek, där
specialister på området kunnat fritt
röra sig. »Det vore därför bäst enligt
mitt tycke», tillägger han, »att ej
hålla någon invigning eller underrätta
pressen eller allmänheten om saken.»

Strindbergsrummet öppnades för
allmänheten den 15 december 1915.
Flyttningen hade inte förlöpt utan

9. Skrivbordet i
Nordiska museets
Strindbergssrum.
Detalj.

missöden. I april 1915 anmälde Carlheim-Gyllensköld till Freys Express att vid flyttningen av Strindbergs bibliotek m. m. från 85 Drottninggatan till Nordiska museet »af Edert folk sönderslogos några för det blifvande Strindbergsmuséet afsedda saker, af oersättligt värde». Det var två större flaskor innehållande kemiska vätskor som Strindberg begagnat vid sitt guldmakeri. »Med sönderslagningen tillgick så, att packmästaren med en tomlår stötte till en bokhylla, på vilken ifrågavarande flaskor stodo, så att hela bokhyllan föll i golfvet och flaskorna krossades i små bitar. Vittnen finnas, nämligen utom mig en annan närvarande person, som hjälpte till med inpackningen.»

Mot von Philips önskan hade pressen underrättats om invigningen.

Svenska Dagbladet framhöll, hur särskilt katalogiseringen av den stora boksamlingen varit förenad med mycket arbete, som fordrat den största noggrannhet, och sade sig inte förvånad över att Carlheim-Gyllensköld behövt tid för att komma till rätta med samlingen, inalles omkring 7.000 upptecknade band. »Dessa böcker ha också genomgåts så noga, att särskild förteckning upprättats öfver dem, som Strindberg försett med marginalanmärkningar — många gånger ytterst karakteristiska inpass och kritiska elakheter.» Stockholms-Tidningen omnämnde bl. a. det av Carlheim-Gyllensköld noggrant kartlagda skrivbordet.

Efter invigningen följde en period av tystnad kring Strindbergssrummet, ett lugn före stormen. En grupp av intresserade, bland vilka man som

kärna återfinner »Beethoven-gubbarna» Nils Andersson, Richard Bergh, Vilhelm Carlheim-Gyllensköld och Karl Nordström, hade efter ett första sammanträde ånyo samlats den 31 oktober 1916. Resultaten från den första överläggningen hade sammanfattats av Carlheim-Gyllensköld i ett förslag till en skrivelse, som nu genomgicks. Det beslöts att en samling, som borde benämnas »Strindbergsarkivet», skulle ställas under trenne kuratorer. Till en av dessa utsågs Carlheim-Gyllensköld. I skrivelse av den 26 november 1917 anhöll de nämnda Strindbergsvännerna jämte Tor Hedberg, Carl Magnus Stenbock och Hjalmar Wijk hos Nordiska museets nämnd att museet måtte förklara sig villigt att omhändertaga och förvara ett dylikt arkiv, »samt för sådant ändamål såsom grundstomme därtill mottaga och vårda af oss härmedelst erbjudna föremål, bestående af manuskript, bref och annat som står till vår disposition och äfven framdeles mottaga de bidrag som kunna komma att göras till detta Strindbergsarkiv». Med instämmande i skrivelsens synpunkter föreslog styresmannen att nämnden måtte förklara sig villig härtill, vilket förslag bifölls. Bland manuskripten i de samlingar, som kom att mottagas, befann sig Svarta Fanor.

Efter en framställning av John Landquist att få ta del av originalhandskriften till Svarta Fanor hade det svarats att efter två månader skulle manuskriptet vara tillgängligt. »Vid tid efter annan upprepad förfrågan har manuskriptet varit oåtkomligt. I februari 1918 har slutligen hr Gyllensköld förklarat att han alls

icke ämnar utlämna manuskriptet, trots avgiven försäkran att han själv skulle få kontrollera de anmärkningar handskriften kunde föranleda och intet därom skulle offentliggöras utan arvingarnas medgivande.» Landquist begärde att handskrifterna till tryckta Strindbergsarbeten omedelbart skulle utlämnas till studium för hans redigering av Strindbergs samlade skrifter, att varje Strindbergsforskare skulle beredas tillfälle att få upplysning om i Strindbergsmuseet förvarade papper och att få begagna dem, ifall icke berättigade litterära äganderättsanspråk därpå kunde göras, samt slutligen att Carlheim-Gyllensköld skulle frångå den rätten att hindra och kontrollera Strindbergsforskarens arbete.

Museets styresman bemötte detta med en hänvisning till gåvobrevets bestämmelser. Att här på någon punkt släppa in ett privat förläggarintresse skulle, sade han, innebära ett avbrytande av de förpliktelser Nordiska museet åtagit sig. Även manuskripten i det s. k. Strindbergsarkivet skulle liksom också några tidigare av museet förvärvade Strindbergsmanuskript reserveras för arvingarnas räkning och för de publikationer de förberedde.

I samband med polemiken kring en recension av den utkomna andra delen av Strindbergs »Otryckta skrifter», som Carlheim-Gyllensköld redigerat, återkom John Landquist i december 1919 till frågan om den mur »som i åtskilliga år varit rest mellan Strindbergsarkivet under hr Gyllenskölds regim och övriga Strindbergsforskare». Denna mur skulle knappt två år senare raseras.

Den 28 november 1921 vände sig

professor Martin Lamm, som tidigare på hösten av Carlheim-Gyllensköld fått ett otillfredsställande svar på sitt önskemål att studera handskrifterna, till Nordiska museets nämnd med en anhållan om tillträde till vissa delar av Strindbergsbibliotekets samlingar. Lamm skildrar i ett P. M. tillståndet bland manuskripten i Strindbergsrummet. De förvarades, skriver han, i två skåp, en chiffonier, ett skrivbord samt underdelen till ett skåp, »samtliga dessa särdeles olämpliga för arkivförvaring». En del handskrifter, som ej fått rum på dessa ställen, låg i en fuktig skrub. »Intet af detta material är alltså synbart, då skåpen o. s. v. ständigt äro låsta, och Strindbergsbiblioteket skulle ingalunda förlora något af sin historiska karaktär, om handskrifterna flyttades till K. B., naturligtvis med kvarlämnande af skåpen o. d. på deras platser.»

De båda rummen var oeldade, heter det vidare. En del oersättliga manuskript hade redan blivit nästan oläsliga, genom att bläcket på grund av fukten slagit igenom, och samma öde hotade rimligen de övriga. De manuskript, som av Strindberg själv lagts i kartonger, hade bibehållits i samma ordning, som han lämnade dem, även då det var uppenbart att han stoppat in dem utan tanke på vare sig kronologisk eller systematisk ordning. Materialet var därför ytterst svårtillgängligt. De manuskript, som ej av Strindberg själv lagts i kartonger, förvarades på samma sätt som under hans livstid. En stor mängd värdefulla utkast o. d. fanns huller om buller inkastade i skrivbordsportföljer, »i hvilka de kantstötas, vikas och hopskrynkas». En del särskilt värdefulla

brev förvarades hopknycklade i en näsdukspåse. I skrivbordslådorna låg allt i samma oordning som vid Strindbergs död.

Mest riskabelt förvarade tyckte emellertid Martin Lamm att de brev och manuskript var som funnits i möbler, ej tillhörande det dåvarande Strindbergsbiblioteket. De föreföll honom ha ordnats uteslutande från lokal synpunkt, på det sättet, att allt som funnits i hörnet på en låda, på hyllan i ett skåp o. s. v. utan hänsyn till innehållet knutits in i en pappersbunt. »Då på dessa buntar ej finnes den ringaste antydning om innehållet, hvilket oftast utgöres af bref till Strindberg, tidningsnummer, utkast till hans verk, broschyrer, priskuranter, tidningsnummer eller bitar ur dylika — allt kaotiskt sammanrördt — är hela denna stora samling absolut otillgänglig.» Värre var att denna samling, som tycktes innehålla så gott som all korrespondens, som Strindberg fått mottaga efter Infernotiden, genom denna förvaringsmetod fullständigt riskerade förfaras för den händelse den ej under de gångna åren undergått ett dylikt öde. Ett stort antal av breven till Strindberg låg helt enkelt förvarade i säckar av vanlig säckväv.

Att förskaffa denna vanvårdade samling, enligt Lamm den värdefullaste och rikaste, som torde ha funnits efter någon svensk författare, en arkivkunnig vård och en fuktfri lokal ansågs av honom som något särdeles behjärtansvärt. »Redan brefsamlingen, i hvilken torde finnas bref från så godt som alla Str-s märkligare samtida, måste för att kunna bevaras, omordnas så att breven, som nu

ligga hopknycklade i sina kuvert, tagas upp ur dem, om de ej skola gå sönder af sig själfva eller i hvarje fall vid hvarje främmande beröring. De böra skiljas från trycksakerna af olika art och från Str-s egna manuskript och det hela systematiskt uppordnas med bevarande af Str-s egna ordningsprinciper, där sådana kunna skönjas. Till sist bör det hela katalogiseras.»

Detta omfattande arbete kunde, skriver Lamm, endast utföras av en fackman på det arkivaliska området. Han erinrade om att Nordiska museet enligt stadgarna för Strindbergsbiblioteket ägde rätt att skänka samlingen i dess helhet till annan institution, men att den enda för en dylik uppgift lämpade, Kungl. Biblioteket, ej inom överskådlig framtid komme att förfoga över sådana lokalutrymmen att det kunde avstå tvenne rum åt böcker, möbler o. d. Dessutom vore det betänkligt att än en gång rubba den tämligen illusoriskt framställda interiören, som därtill genom hela sin art mer lämpade sig för Nordiska museet. Denna institution ägde däremot ej, menade Lamm, arbetskrafter för ordnande av handskrifterna, ej heller lämpligare förvaringslokal för dem. Riksbibliotekarien hade, framhöll han, preliminärt förklarat sig villig att såsom deposition mottaga och ordna handskrifterna i Strindbergsbiblioteket samt ge dem en plats i Kungl. Bibliotekets handskriftsamling.

»Tillsist skulle därmed äfven undvikas det påfallande missförhållandet», avslutar Lamm sitt P. M., »att prof. Carlheim-Gyllensköld — som gifvetvis ej kan utan hälsovåda be-

drifva sitt utgifningsarbete nere i de oeldade Str-rummen — nödgas att hemlåna stora delar af handskriftsamlingen i och för korrigerings, till sitt hem, där de gifvetvis äro utsatta för vida större brandrisk och vida lättare kunna förkomma, än om han hade tillfälle att verkställa detta arbete i en bibliotekslokal. Hur omfattande dessa hemlån till följd af arkivets oordnade skick äro, kan man förstå däraf att prof. Carlheim-Gyllensköld f. n. har hemma ej mindre än inemot ett dussin af arkivets c:a 40 handskriftskaplar. Då intet som helst inventarium existerar i Nordiska museets ägo, är det t. o. m. möjligt att antalet uppgår till ännu flera.» (Uppgiften om de oeldade Strindbergsrummen måste åsyfta det förhållandet att temperaturen i hela museibyggnaden under rådande dyrtid av kostnadsskäl måste hållas nere. De anställda hade tidvis sin tjänstgöring förlagd till hemmen eller eljest utanför museet.)

Nordiska museet, som hänvisat Lamm till arvingarnas ombud, advokaten Erik Lidforss, mottog från denne en skrivelse av den 23 januari 1922 med anhållan att nämnden ville till Kungl. Biblioteket såsom deposition tillsvidare överlämna de i den av arvingarna till museet skänkta Strindbergssamlingen befintliga manuskript och brev av August Strindberg ävensom övriga handskrifter och anteckningar, brev till Strindberg, tidningsurklipp m. m. samt att vid en sådan deposition måtte fästas samma villkor som de arvingarna bestämt i sitt gåvobrev till Nordiska museet. Den 27 januari hemställde nämnden hos riksbibliotekarien om tillstånd

11. Skrivrummet efter nyuppställningen 1937 i översta våningen.

att till Kungl. Biblioteket få såsom deposition tills vidare överlämna detta material. I skrivelse den 28 januari anhöll museet att riksbibliotekarien jämväl ville som deposition i Kungl. Biblioteket mottaga dels samlingarna i det s. k. Strindbergsarkivet, dels en mindre till Nordiska museet tidigare skänkt samling av Strindbergska manuskript.

Stormen mot Carlheim-Gyllensköld blottade onekligen mera hans fel, hans nästan absurda respekt för det slutna fyndets okränkbarhet, än hans förtjänster, hans gärning som

trofast avskrivare, hans katalogarbete, hans noggrannhet vid rekonstruktionen av rummet och, ytterst, hans vänskap för Strindberg, som nu sattes ifråga. Endast arvingarna, (von Philp hade avlidit 1920), drog en lans för den angripne. Deras ombud, advokaten Lidforss, framhöll, hur Carlheim-Gyllensköld nedlagt ett synnerligen omfattande och intresserat arbete på ordnandet av Strindbergs litterära kvarlåtenskap och gjort detta uteslutande av intresse för saken och utan att kunna förmås att beräkna sig någon som helst pekuniär ersätt-

ning härför. Harriet Bosse omvittnade, hur Carlheim-Gyllensköld tillvaratagit de minsta obetydligheter, allt endast av beundran för Strindberg och omtanke om att hans kvarläten-skap skulle bevaras till eftervärlden. Hon ansåg att det till stor del var Carlheim-Gyllenskölds förtjänst att samlingarna var så rika, och att hans handlingssätt också i de kritiserade punkterna var dikterat av troheten mot Strindbergs minne.

Om Carlheim-Gyllenskölds handlingssätt också i de kritiserade punkterna var inspirerat av troheten mot Strindbergs minne, så hade å andra sidan denna trohet verkat till något,

som var höjt över all kritik, nämligen att finna en plats inom landet för samlingarna. När Nordiska museets nämnd den 19 mars 1913 beslöt att mottaga dem som gåva, skedde detta beslut under trycket av vad vid underhandlingarna antytts, nämligen att om inte Nordiska museet kunde mottaga samlingarna, dessa skulle komma att gå ut ur landet. Gustaf Upmark nämner detta i en anteckning och tillägger: »det var sålunda för att förebygga detta som museet tog emot samlingarna och upplät det enda tänkbara utrymme som fanns, den lilla salen i bottenvåningens södra del.»

SUMMARY

Strindberg, the Nordiska Museet and Vilhelm Carlheim-Gyllensköld

The connections between the Nordiska Museet and August Strindberg were initiated in October 1880 as the writer, at that time assistant at the Royal Library, on several occasions donated various objects to the museum. By September 1883 his favourable opinion of the museum had changed.

In 1900, Strindberg gave a prominent place to Skansen in his play *Midsummer*: "Look, here we go when we want to see our vast and beautiful land in concentration and feel at home!" But in *Götiska rummen*, in 1904, Skansen was attacked as a symbol of the patriotic feelings Strindberg at that time abhorred.

As Carl Eldh in 1905—07 was working at the sculptural decoration of the main portal of the present building of the museum, he persuaded Strindberg to write the maxims inscribed in the reliefs there.

After the death of Strindberg the Board of the Nordiska Museet in March 1913 received an inquiry from Strindberg's heirs in Finland whether the museum

would accept Strindberg's book collections, manuscripts etc. as a gift. As representative of the heirs acted the physicist Vilhelm Carlheim-Gyllensköld, who had been a very close friend of the ageing writer. The Strindberg room in the Nordiska Museet was opened to the public on 15th December 1915. Later a conflict arose between Carlheim-Gyllensköld and leading Strindberg researchers with the result that the manuscripts in 1922 were handed over on deposit to the Royal Library.

Carlheim-Gyllensköld's reverence for the memory of Strindberg has contributed to the realization of the urgent need to find a place within Sweden for the Strindberg collections. When the Board of the Nordiska Museet decided to accept the gift of the collections, it was mainly due to the suggestion that had been expressed in the course of the negotiations, that if the Nordiska Museet could not receive them, they might pass out of the country.